

Van nood tot deugd?

Onbevoegd in het groene vmbo

Een van de gevolgen van het lerarentekort is de inzet van onbevoegden. Op vmbo-opleidingen gebeurt dit relatief veel, ook op de groene. De vmbo-directeuren zien het vooral als een oplossing en niet als een probleem.

De inzet van onbevoegden en onderbevoegden, een van de noodmaatregelen bij een lerarentekort, neemt toe. Dit naast het aannemen van zij-instromers en leraren in opleiding (LIO). Precies een jaar geleden had 77 procent van de scholen voor voortgezet onderwijs één of meer onbevoegden in dienst. En 46 procent één of meer leraren die in een ander

vak dan hun eigen 'onbevoegd' lesgeven. Op vmbo-opleidingen in de grote steden komt dit het meest voor, met aantallen van tegen de 20 procent onbevoegden in vakken als wiskunde en techniek.*

Al in 2002 werd 9 procent van de lesuren in het voortgezet onderwijs gegeven door on- of onderbevoegden; in 2004 was dat ruim 11 procent, zo vermeldt de nota WIO 2007. In het Onderwijsverslag 2005/2006 is terug te vinden dat het met name voorkomen ervan op het vmbo 'voor een deel komt omdat scholen, zeker in de onderbouw, de pedagogisch-didactische kwaliteiten van een leraar belangrijker vinden dan de bevoegdheid voor een bepaald vak. Zorgelijk vindt de inspectie het als onbevoegde docenten de lessen verzorgen zonder dat in de opleiding van deze docenten wordt geïnvesteerd.' De Onderwijsinspectie ziet echter geen aanleiding om de inzet van onbevoegden in de (nabije) toekomst apart te onderzoeken, zo laat persvoorlichter Melanie Cramer weten.

Niet-significant

Volgens cijfers van de Onderwijsinspectie hadden drie jaar geleden groene scholen gemiddeld 9,2 procent onbevoegden in dienst en niet-groene scholen 7,6 procent. De percentages bevoegden die in een ander vak 'onbevoegd' lesgeven, komen hiermee nagenoeg overeen. "Het verschil tussen groen en niet-groen is dus niet niet-significant", aldus de persvoorlichter. Actuelere cijfers zijn niet voorhanden. Uit een eigen steekproefje onder vijf grote of groeiende groene vmbo-opleidingen met docententeams van 60 tot 75 mensen, blijkt dat hier het aantal onbevoegden een kleine 10 procent bedraagt. "We streven naar de inzet van bevoegden", zeggen de (adjunct-)directeuren van deze scholen. Toch zetten zij allen onbevoegden in. Het aantal dat momenteel op elk aoc werkt is op vier van de vijf scholen vrijwel gelijk: zo'n zes onbevoegden op zeventig docenten, LIO'ers niet meegerekend. Vakgebieden waarvoor zij worden ingezet zijn wiskunde, economie, Nederlands en soms Engels.

Zorgen

De vmbo-directeuren voorzien dat de

werving de komende jaren moeilijker gaat worden. Daarover maken ze zich zorgen. Op het Citaverde College in Roermond bijvoorbeeld werken veel docenten tussen de 45 en 60 jaar. Komend schooljaar stopt hier een flink groepje. Het gat probeert men te dichten door jonge, goede mensen op tijd binnen te krijgen en te houden. Marion van Kempen: "Zij werken hier dan een jaar boven-formatief, dat kost even wat meer. Maar daarmee voorkomen we straks veel problemen."

Op een andere Citaverde-locatie, in Heerlen, hoeft men ondanks de enorme groei aan docenten dit jaar, vooralsnog nauwelijks onbevoegden aan te nemen: het afgelopen jaar waren dat twee pabo-ers. Bevoegde docenten inzetten buiten hun eigen vakgebied gebeurt niet. In Breda (Prinsentuin) vallen de zorgen ook mee en worden de vacatures in het algemeen goed vervuld, vindt vestigingsdirecteur Frank Hessels. "Op een vacature docent Nederlands onderbouw krijg ik zo 25 reacties." Zijn ervaring is dat docenten graag in het groene onderwijs werken en er ook blijven. Omdat ze er affiniteit mee hebben en omdat de prettige leerlingenpopulatie trekt. Zijn enige probleem is het vinden van beta-docenten bovenbouw, daarvoor zoekt hij specialisten. Stoas Hogeschool-studenten zet hij liever in voor de onderbouw.

Meteen opleiden

De schoolleiders zorgen dat de onbevoegden die ze binnenhalen hun didactische bevoegdheid halen. Frank Hessels: "Wat de school doet is zorgen voor een goede, intensieve begeleiding." Hij vindt training on the job essentieel. Jeroen Bos (vmbo Naaldwijk) vertelt over het samenwerkingsverband tussen Holland Accent en de lerarenopleiding van Hogeschool Utrecht dat sinds enkele jaren bestaat. Dankzij dit interne scholingstraject 'Samen opscholen' zijn alle vacatures in Naaldwijk ingelost. De onbevoegde collega's halen in drie jaar hun tweedegraads bevoegdheid op het aoc dat als leerbedrijf fungeert. Inmiddels hebben circa vijftien docenten de opleiding afgerond. Bos wil het traject 'stevig handhaven' en ziet het als iets positiefs waarmee de kwaliteit juist verbeterd.

Regels en recht

Het aantal onbevoegden dat een school in dienst mag hebben is niet aan regels gebonden. In deze volgt het groen onderwijs de WVO en niet de WEB volgens Richard Westerhof, beleidsmedewerker van de AOC Raad. Volgens een andere wet, de wet BIO, mag een onbevoegde gedurende maximaal twee jaar lesgeven. In die tijd heeft hij de verplichting te gaan voldoen aan de eisen. De bekwaamheid en de ontwikkeling ervan moet worden vastgelegd in een bekwaamheidsdossier. Op het vmbo is een bevoegdheid per vak gebruikelijk. Geen bevoegdheid heeft geen gevolgen voor de verdiensten van de docent. Voor zijn rechtspositie heeft het wel gevolgen, omdat onbevoegd automatisch betekent: een tijdelijk contract. De aoc's lijken hun onbevoegden-in-opleiding juist vast te willen houden, gezien de tekorten.

Net als de Opleidingsschool van Stoas, dat een enkele docent volgt. "Je speelt alvast in op nog oplopende tekorten. De docenten gaan meteen mee in de onderwijsvernieuwing en het geeft een slinger aan het personeelsbeleid. Want ook bevoegde docenten maken gebruik van de faciliteiten van het traject. Met interviews, coaching, enzovoort."

Daar komt voor Bos bij dat hij niet altijd tevreden is over de opzet van de reguliere lerarenopleidingen. "Deze docenten zijn niet altijd bekwaam om met vmbo-leerlingen te werken."

Eisen

Bij het aannemen van onbevoegden heeft elk aoc zijn eigen zwaartepunten. Claire Peusens (Citaverde Heerlen): "Het is niet zo dat we letten op of ervaring en interesse in het vakgebied of didactische vaardigheden. Het gaat erom of je de persoon met zijn achtergrond het waard vindt om in te investeren." Jeroen Bos: "Hun achtergrond is divers, uit het bedrijfsleven, het basisonderwijs en van de pabo."

Frank Hessels let vooral op voldoende vakinhoudelijke kennis en Marion van Kempen noemt de onbevoegden die zij inzet 'niet echt onbevoegd', omdat ze van de pabo komen. "Dat is voor ons

belangrijk. Het gevoel voor het kind staat voorop. Zij geven met name in jaar 1 en 2 les, daarvoor voldoet hun kennis.” Adjunct Geert Bruins van Wellantcollege De Groenstrook in Aalsmeer heeft, terwijl het schooljaar al is gestart, net een sollicitatiegesprek met een kandidaat-docent economie achter de rug. “Een keurige man van tegen de zestig, strak in het pak, met alle bevoegdheden. Toch ga ik dan op m’n gevoel af dat zo iemand niet past in ons type onderwijs. Want hier werken vergt vooral ballen, power, uitstraling...” De eigenschappen bezitten waardoor je goed meekomt in het vmbo zijn voor Bruins belangrijker dan bevoegdheden. Bevoegd én bekwaam is het uitgangspunt, maar bij het huidige schaarse aanbod heeft hij niet altijd de keuze. “De besten zijn aan het begin van het schooljaar al vergeven.” Als korte termijnoplossing voor de tekorten geeft hij enkele docenten tijde-

lijk extra overuren in een ander vak. Hij hoopt voor economie en wiskunde op de valreep nog goede mensen te vinden.

Ballen

Het lerarentekort is een probleem dat de komende jaren toeneemt, zoveel is duidelijk. Onbevoegden inzetten gebeurt meer én meer structureel in het groene onderwijs. Of de inzet van onbevoegden per se een aantasting van de onderwijskwaliteit is, is de vraag. Veel aoc’s zetten het nadeel van niet-gekwalificeerd om in een voordeel, door gemotiveerde kandidaten ‘met ballen’ aan te nemen. Mensen met werkervaring of fris van de pabo die ze vasthouden met een gerichte opleiding, die ook nog eens past in het straatje van de school. □

**Bronnen: het Onderwijsblad en Onderwijsverslag 2005/2006 van de Onderwijsinspectie*